

Mysteriózní frašky po komediantsku

Jarmareční shon, zaplňující svou senzací celé nádvoří i podhradí. Prodavači, kejklíři, komedianti. Á, támhle v tom hloučku se asi něco taky děje... *Lidi, pojďte sem! Budu vám povídat, o tom co se stalo i co se mohlo stát! Nevidané věci!* Potulný komediant barvitě vykreslující pověsti o muži, který dělá zázraky na počkání a nemožné do tří dnů. *Ježíš! A to je který? No ten Nazaretský. No ale který? Který to je? Ten hubený a vysoký. Ne, ten s tím divným pohledem. Ten, co vypadá jako "ubohý křesťan"*.

Ježíši!

Udiv a ohromení střídající se se záchvaty smíchu, to je to co divák během představení prožívá. Čtyři frašky jej přenesou do středověku, kde je potulným kejklířem seznamován se zázraky, které se nedávno odehrály a které předvedl jakýsi Ježíš. Právě předvedl, nikoliv vykonal, je to správné slovo, neboť zázraky jsou považovány spíše za určitý druh senzace, za kterou je možné vyrazit třeba s rodinou pro ukrácení odpoledne. Nejlépe to vystihuje kus nazvaný *Lazarovo vzkříšení*, kterému vévodí davová scéna lidí na hřbitově, čekajících na zázrak – vzkříšení Lazara. Do popředí se však dostávají především jejich malicherné spory o místa v první řadě, uzavírání sázek na Ježíšovy šance či mazanost ziskuchtivých lapků, Spasitel je vedlejší osoba a po vykonání zázraku se zase ztratí v tlačnici.

Kromě předem ohlášených zázraků, jako je „ten s Lazarem“ jsou však přítomny i zázraky „komorní“, které Ježíš vykonal na svých cestách. Ve *Zrození potulného komedianta* jsme svědky, jak hloupý koktavý sedlák, který nemá čest a vinou Panstva už ani rodinu a smysl života, je Nazaretským obdarován schopností řeči a vydává se tedy na toulky, kde si tropí bláznů ze šlechty a z majetných občanů, kteří okrádají prostý lid.

Trochu jiným příkladem je předvedení Ježíše jako zázračného dítěte, který již jako malý kluk dokáže proměnit vodu ve víno a zachránit tak svatbu i manželství od jistého neštěstí. Tento zázrak je později vejde do povědomí jako *svatební hostina v Káni*.

Kromě zázraků je však přítomno i samotné ukřižování, nebo spíše výstup na Golgotu, spojený s hrozbou Dne Posledního soudu, kdy bude zúčtováno se všemi hříšníky. Za zvuku chorálu je křížová cesta líčena prohnílym papežem Bonifácem VIII, Ježíšovo utrpení tedy získává zase další, a ne příliš obvyklý rozměr. Frašku vystihuje trefný název *Žonglérie o papeži Bonifáci VIII*, Nazaretský tedy opět tvoří jen jakési křoví pro jinou, důležitější postavu.

Zrození komedianta

I když se to může zdát neuvěřitelné, hlavním a jediným hercem je Radim Schwab, zastávající roli vypravěče a kejklíře s odkazem na potulné komedianty starších dob. Stejně jako středověcí jokulátoři, i on si vystačí naprosto sám. Divák s fantazií tedy může být svědkem, jak jsou před ním rozehrávány dialogy jednotlivých postav, jako například spor anděla a opilce o výsadu vypravěče, sborové zpěvy mnichů, řízené papežem Bonifácem nebo zvěrstva páchaná Panskou družinou na rodině nebohého sedláka. Vrcholem je davová scéna v Lazarově vzkříšení, kdy Schwab sehraje na patnáct charakterů, od negramotného floutka v první řadě, přes hloupou dámu, která zázrak prostě nevidí, až po podnikatelského správce hřbitova, zajišťujícího pro „hosty“ sezení, občerstvení i možnost uzavírání sázek. Jeho výkon se opírá především o změny intonace a přízvuku, charakteristické pro různé postavy (negramotný floutek mluví s výrazným pražským přízvukem, správce hřbitova zase s romským, atd.), ale také o velice výraznou mimiku a gestiku. Nezapomenutelné je například jeho podání Edenského hada, kdy se ve snaze udat Evě zakázané jablko jakoby téměř bezkosterně ovíjí kolem tušeného stromu a se sičivým přízvukem se slizce kroučí a podbízí přesně jako zrádný plaz. Zřejmě nejvtipnějším kouskem celé inscenace však zůstává andělův aristokratický balet střídáný vrávoravým pohybem opilce, který by kromě možnosti

povykládat divákům o jedné svatební hostině v Káni asi nejvíc toužil po barevných pírkách z andělova pozadí (která se mu v nestřežené okamžiku podaří vytrhnout a s nadšením je posílá do hlediště).

Schwabovi se však také daří udržovat publikum neustále ve střehu, neboť se nezdráhá navázat kontakt ani s divákem. Tak je najednou dívka z první řady, zmítaná záchvaty smíchu, postavena do role Madony, které Ježíšek nabízí sklenici vína, popřípadě pán u uličky je žádán o ukázání cesty na hřbitov, a mnohé další. Snaha dostat diváka do hloučku kolem potulného komedianta ve středověkém podhradí je přítomna skutečně v celé inscenaci.

Jen málo stačí ke smíchu

Barevné dekorace, vtipné kostýmy, trefně zvolená hudba. Nic z toho v inscenaci nenajdete. Stačí „pouze“ lidský faktor, tedy herec a divák, nebo spíše divákova představitivost. Protože se však scéna nachází ve sklepení, bez svícení by se frašky nejspíše také neobešly. To však pro samotnou podstatu hry důležité není, neboť světlo zde funguje pouze jako dokreslující prvek.

Díky tomu je tedy „Mystero Buffo“ dokonale přenosné a může být hráno v podstatě kdekoliv, kde bude místo pro herce a pro diváky.

Modleme se, já mu věřím

Ačkoliv inscenace svým netradičním pohledem na život a skutky Ježíše Krista může pohoršovat nejednoho křesťansky založeného diváka, běžný ateista se velice dobře pobaví. Narážky jsou vtipné (Ježíši! Kdyby tvůj otec věděl...) a trefné (Bonifáci, ty, který jsi udělal z církve děvku), a ovšem i snadno zapamatovatelné, takže v povědomí publika mnohdy zůstanou i dlouho po skončení představení. Jednoduše řečeno, vskutku mysteriózní podívaná.

Dario Fo: Mystero Buffo. CED - Divadlo U Stolu. Režie: Alena Ambrová. Hrají/e: Radim Schwab.